

Sparfrämjandets konferens den 12 - 13 november 1943.

Blir sparandet för stort efter kriget?

Jag har blivit anmodad att tala något om efterkrigsproblemen och jag tyckte då att jag inte kunde välja lämpligare ämne än att diskutera sparandet efter kriget. Jag har formulerat ämnet "Blir sparandet för stort efter kriget" för att göra det litet mera spännande.

Kan man ~~de~~ överhuvudtaget tänka sig att sparandet kan vara för stort i ett samhälle? Man måste nog besvara den frågan med ett ja, men med ett tillägg: det kan också vara något annat som är för litet. Det är på förhållandet mellan olika storheter som det beror, på förhållandet mellan sparande och behovet av sparande för realinvesteringar; antingen kan man säga att sparandet är för stort eller att behovet av nya kapitalföremål är för litet. För att närmare klargöra den frågan är jag tvungen att diskutera litet konjunkturteori~~er~~. Det har kristalliserat ut sig en viss kärna ^{av} ~~olika~~ konjunkturteorien, som har godtagits och accepterats av de flesta teoretiker och praktiker. Den kretsar kring inkomster, sparande, konsumtion, investeringar, export. Innebörden av denna kärna av konjunkturteori skulle jag vilja skissera på följande sätt. Om det göres ~~vissa~~ investeringar för ett visst antal miljoner kronor, så skapas det inte bara ^{en viss verksamhet} inkomster ~~är~~ utan också indirekt inkomster ^{av} annan verksamhet. De som primärt få ~~dessa~~ inkomster, köper nämligen varor (mat ~~och~~ kläder) ^{och} och de som sedan få dessa inkomster inom jordbruk och textilindustri, ~~de~~ gå i sin tur ~~och~~ köper ^{mat och} kläder och andra varor. Det blir alltså en indirekt inkomstbildning som följd av den ~~investering~~ ^{investering}. Man har ~~till och med~~ ansett sig

kunna fastslå en viss relation mellan den ^{lämpliga} investeringen ^{och dess inverkan på} och (inkomstbildningen, kallad multiplikator. 100 milj. kr.

~~investering i byggnader etc. betyder 2 - 300 miljoner kronor, d.v.s. en 2 eller 3 gånger så stor inkomstbildning. Detsamma~~ ^{EH liknande}
~~kan nu också sägas gälla om exporten, jag behöver inte upprepa resonemangen och förändringen av inkomsterna i samhället.~~

Nu är det ju emellertid så, att investeringar liksom export äro av mycket variabel storlek under konjunkturväxlingarna. Man har där kommit till den slutsatsen, att det är variationerna i investeringsverksamheten som genom sin indirekta effekt på inkomstbildningen ger upphov till svängningarna i nationalinkomsten och konjunkturerna. Hur stora böra då investeringarna vara för att få en balans i systemet? Mot en viss volym av investeringar och export svarar en total sammanlagd nationalinkomst. ~~en~~
~~en multiplikativ verkan~~
~~en nationalinkomst, som svarar mot en given volym av investeringar och export.~~ Men hela inkomsten användes ej för konsumtion av varor inom landet. Det blir ett visst läckage på vägen innan den användes till konsumtion. Sparandet är ett sådant läckage som uppstår innan pengarna ha kommit fram. Ett annat är importen; en viss del av dessa inkomster läcka ut för att vi köpa varor utifrån. Resten når fram till specerihandlare etc. och blir alltså konsumtion; det är det som bestämmer konsumtionens volym. Investeringar och export böra vara så stora att nationalinkomsten efter läckage och import blir tillräcklig för konsumtion av de varor som framställas inom landet. Då har man balans, då blir det full sysselsättning inom landet.

En avvikelse i denna situation uppstår då investeringar och export sjunker. Men värre är, om denna brist på balans blir en permanent företeelse. Om investeringar och export efter krisen icke återvinna sin normala omfattning, då uppstår en permanent depression i näringslivet. Så var det i Förenta Staterna under 1920-talet, där man hade en permanent depression i näringslivet. Man kom där fram till den ganska resignerade synen att investeringsmöjligheterna och behoven äro i hög grad uttömda. Man har byggt ut samhället. Man måste i framtiden räkna med lägre investeringsvolym än tidigare. Vill man ändå ha en balans och räknar med att man inte kan höja investeringen, då måste man minska läckaget — minska importen eller sparandet. Då har man kommit in på den tankegången, att man skall öka den del som går till konsumtion och minska sparandet. Nu innebär naturligtvis en sådan ståndpunkt en mycket resignerad syn överhuvudtaget. Den innebär att man avstår från tanken på en fortsatt progression och utveckling av det ekonomiska livet. Motsatsen är Ryssland, där man hållit nere konsumtionen och ägnat sig åt en väldig investering.

Det är många som anse att vi efter kriget skulle komma i samma situation som Amerika. I så fall kanske man måste svara ja på frågan om sparandet kan bli för stort.

Vi hade höga investeringar och snabbt framåtskridande på 1930-talet. Jag kan nämna några siffror (från 1939) som visa hur höga investeringar och export voro:

Bruttoinvesteringar	2,7 miljarder
Export	1,8 "
Nationalinkomst	11,0 "

Byggnads- o. anläggningsverksamhet		1,7 miljarder
därav bostäder	600 miljoner	
stats- o. kommunala anlägg.	300 "	
industribyggande	400 "	
diverse	400 "	
Investering i maskiner, inventarier och transportmedel		1,3 miljarder
därav industrin	450 miljoner	
transportmedel	350 "	
diverse	500 "	

Det var vad som före kriget var behövt i form av investeringar för att hålla näringslivet i full gång. Finns det då investeringsbehov av en motsvarande storleksordning efter kriget, tillräckliga för att kunna utnyttja det sparande som kommer fram vid en nationalinkomst som motsvarar full sysselsättning? Man kan redan nu ha svaret ganska klart. Vad först gäller åren närmast efter kriget så ha vi mycket eftersatta behov av investeringar som då behöve fyllas. Jag tror också att det är likadant på ganska lång sikt. Det är ju alldeles klart att de industrisamhällen som nu ha byggts ut, de äro inte tillfredsställande ordnade ur många synpunkter, vi ha inte tillräckligt med rymliga bostäder, vi ha inte byggt ut de kommunala anordningarna. Går man över till jordbruket så vet vi att det är i behov av en genomgripande rationalisering. Vi vill också ha till stånd en standardhöjning på landsbygden. Vad gäller den industriella utvecklingen är det visserligen så att industrien kanske kommer att ställas inför större svårigheter då det gäller att göra om den snabba utveckling vi ha haft

tidigare. På 1930-talet ökades industriproduktionen 50 %. Vi byggde då ut kapaciteten lika mycket som hälften av hela den utbyggnad som hade ägt rum sedan industrialismens barndom. Det är ej säkert att vi kunna hålla samma snabba takt.

Jag tror också man kan säga att näringslivet är mera målmedvetet inställt på en rationalisering. Många varor bli billigare än tidigare, folk kan köpa mera varor och det kan bli en grund för framåtskridandet. Kunde man nedbringa byggnadskostnaderna med några 10-tal % och på det viset förbilliga bostäderna skulle man säkert utlösa en tendens hos människorna att höja sin standard genom att skaffa sig bättre bostäder.

Jag tror alltså inte att det kommer att fattas investeringsobjekt. Vi ha anledning att räkna med ett framåtskridande samhälle även i fortsättningen. Vi ha anledning att ställa in oss på fortsatt expansion. Är det så, då blir sparandet lika behövt som tidigare, det kan även bli nödvändigt för att undvika en inflation, den rollen kan det behöva spela även efter kriget. Man har nog skäl att på allt sätt söka befrämja sparandet.

Herr H. Caneman.

Jag skulle vilja fråga hur konjunkturinstitutet ser på frågan angående, att man vid vissa tillfällen, när det behövs skall spara, och vid andra tillfällen (som t.ex. under förra krisen) skall ge ut pengar. Tror docenten Sven-Nilson att det går att säga till spararna: "Nu måste Ni spara och nu måste Ni köpa."

Docenten I. Sven-Nilson

Jag har inte mycket att säga på den punkten, men jag tror att dessa möjligheter äro mycket små. Sparandet är inte en variabel som man kan laborera med på kort sikt från ena året till det andra. De möjligheterna äro säkert mycket begränsade.